

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 316.285:331.5(477)

*С. Б. Іваницька,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава
М. О. Беніна,
студентка, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ҐЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

*S. B. Ivanytska,
PhD in Economics, Associate Professor, Enterprise Economy and Human Resource Management Department,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava
M. O. Benina,
student, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava*

ANALYSIS OF GENDER INEQUALITY CURRENT STATE IN THE LABOR MARKET OF UKRAINE

У статті розглянуто проблеми гендерної нерівності на ринку праці в Україні в сучасних умовах. Зосереджено увагу на розумінні таких основних понять як: гендер, гендерна політика та гендерна рівність. Розглянуто основні підходи до вирішення гендерних проблем при здійсненні політики розвитку ринку праці. Здійснено аналіз кількості зайнятого та безробітного населення (за статтю) у віці 15-70 років та чисельності зареєстрованих безробітних (за статтю), які були охоплені заходами активної політики сприяння зайнятості в Україні. Розроблені напрями регулювання ринку праці у складі державно та регіональної гендерної політики.

The paper considers the problem of gender inequality in the labor market of Ukraine in the modern conditions. It is focused on understanding of such basic concepts as: gender, gender policy and gender equality. The basic approaches to solving gender problems at implementing the policy of labor market development are considered. The analysis has been made comparing the number of employed and unemployed people (by gender) at the age of 15 – 70 and the number of registered unemployed persons (by gender) engaged in the intense policy activities on promoting employment in Ukraine. Trends of the labor market regulation have been developed within the national and regional gender policy.

Ключові слова: *гендер, гендерна політика, гендерна рівність, зайнятість, ринок праці.*

Keywords: *gender, gender policy, gender equality, employment, the labor market.*

Вступ. В умовах становлення та розвитку незалежної суверенної української держави перед суспільством постає ряд важливих проблем, які потребують переосмислення багатьох традиційних схем, що на сьогоднішній день втратили свою актуальність. Однією з таких проблем є забезпечення рівних прав і свобод громадян України та ліквідація усіх форм дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі і за ознакою статі, що є важливою умовою розбудови нової демократичної держави. Відповідно до нових поглядів на процес розвитку суспільства рівність чоловіків і жінок визначається міжнародними організаціями ключовим елементом людського розвитку, оскільки жінки та чоловіки нероздільно пов'язані одне з одним та суспільством через родинні зв'язки, відносини, ролі та відповідальності.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблема гендерної політики присвячено багато праць і теоретичних досліджень зарубіжних науковців, таких як: Р. Столпер, Г. Рабін, А. Річ, С. де Бовта, Н. Ходоров, С. Волбі, К. Мілет та С. Файрстоун, Д. Мітчел, Ж. Грієр, К. Хорні, Ж. Левер, В. Вулф, А. Графф, Д. Нейджел, М. Масов, К. Гіліган, К. де Пізан.

Дослідженню гендерних проблем та формуванню гендерної політики в нашій державі присвячені праці Богачевської, О. Стяжкіної, Л. Смоляр, С. Павличко, М. Рубчак, О. Забужко, Г. Ткаченко, Б. Кравченко, К. Левченко, І. Лазар, Г. Даудової, Л. Кобелянської, Л. Кормич, А. Комарова, М. Орлик, Т. Марценюк, С. Гарашенко, Г. Богдан, І. Лилик, О. Савенок, Л. Яковлева та інших науковців. Данні дослідження мають важливе наукове та практичне значення.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є вивчення та аналіз причин та проблем сучасного стану гендерної нерівності на ринку праці в Україні та розробка пропозицій щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Одним із проявів диференціації суспільства є гендерна нерівність, яка обумовлює різні можливості реалізації своїх прав чоловіками і жінками у структурі влади, сфері освіти та зайнятості, доходу, власності та у багатьох інших сферах життєдіяльності людини. Гендерні перетворення в Україні збіглися з загальними процесами перебудови та реформування всієї системи політичного, економічного та соціального життя країни. Всі ці перетворення, які відбуваються в країні суттєво впливають на гендерні процеси.

В сучасних умовах при усвідомленні гендерних відносин, важливим аспектом дослідження рівності прав чоловіків і жінок є зосередження уваги на розумінні таких основних понять як: гендер, гендерна політика і гендерна рівність.

У найширшому розумінні гендер можна визначити так:

Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі [1].

Гендерна політика – визначення міжнародними органами та державами, політичними партіями основних гендерних пріоритетів і фундаментальних цінностей, принципів і напрямів діяльності, відповідних методів та способів їх втілення, спрямованих на утвердження рівних прав, свобод, створення умов, можливостей і шансів, гарантій забезпечення рівного соціально-політичного статусу чоловіків і жінок, на розвиток гендерної демократії та формування гендерної культури в суспільстві [1].

Іншими словами, гендерна політика – це система заходів, спрямованих на вирішення гендерних проблем і досягнення гендерної рівності.

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [3].

Першим кроком у напрямку забезпечення гендерної рівності в країні було підписання Україною серед 189 інших країн учасниць «Декларації тисячоліття ООН» під час сесії Глобальної асамблеї Організації Об'єднаних Націй у 2000 р.

В Україні забезпечення гендерної рівності було розпочато з прийняття низки нормативно-правових актів, таких як: Указ Президента України від 25 квітня 2001 р. «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні», Указ Президента України від 26 липня 2005 р. «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Закон України від 8 вересня 2005 р. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Постанова Кабінету міністрів України від 27 грудня 2006 р. «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року», Постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 року "Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи", Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 «Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми» та ін.

Загальні принципи гендерної рівності в Україні визначені у ст. 24 Конституції України, в якій сказано, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [2].

Значним кроком у напрямку гендерного розвитку нашої держави, було прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» метою якого є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України [3].

Нерівність прав чоловіків та жінок впливає на структуру управління та розподіл трудових ресурсів.

Зараз ситуація в Україні змінюється в кращу сторону, але в багатьох професійних сферах залишилося упередження проти жінки-керівника. Тому жінки, якщо й очолюють підприємства, здебільшого малі: 26% малих підприємств, 15% - середніх, 12% - великих. Бізнесом у промисловості керують лише 2% жінок. У структурі української влади жінкам належить лише 8% посад. За з даними соціологічних опитувань понад 50% українців вважають, що чоловікам живеться легше, ніж жінкам. Кожен другий також вважає, що чоловіки мають більше можливостей для самореалізації і їм простіше зробити кар'єру при рівній продуктивності праці [4].

Заробітна плата жінок майже на третину менша, ніж чоловіків. Жінка працює фактично на 4-6 годин більше, ніж чоловік.

На рисунку 1 представлено динаміку кількості зайнятого населення (за статтю) у віці 15-70 років в Україні за 2012-2013 роки.

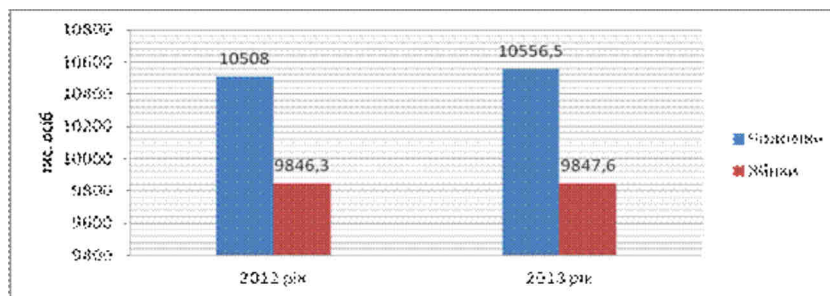

Рисунок 1. Кількість зайнятого населення (за статтю) у віці 15-70 років в Україні за 2012-2013 роки

За даними Державної служби статистики України у 2013 році кількість зайнятого населення у віці 15-70 років, у порівнянні з відповідним періодом 2012 року, збільшилася на 49,8 тис. осіб та становила 20,4 млн. осіб, у тому числі 10,6 млн. осіб склали чоловіки, а 9,8 млн. осіб – жінки [5].

Чисельність зайнятого населення збільшилася за рахунок осіб обох статей. Чисельність чоловіків віком 15-70 років у 2013 році, порівняно з 2012 роком, зросла на 48,5 тис. осіб, чисельність зайнятих жінок – на 1,3 тис. осіб.

На рисунку 2 представлена питома вага жінок у загальній чисельності зайнятого населення в Україні у 2001-2013 роках [5].

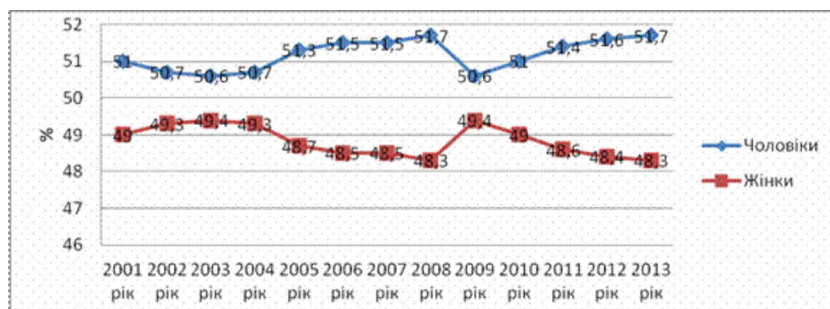

Рисунок 2. Питома вага жінок у загальній чисельності зайнятого населення в Україні у 2001-2013 роки

За даними рисунку 2 видно, що питома вага жінок у загальній чисельності зайнятого населення в Україні у 2013 році порівняно з 2001 роком зменшилася з 49% до 48,3%, а питома вага чоловіків навпаки, зросла у 2013 році порівняно з 2001 роком з 51% до 51,7%.

На рисунку 3 представлено чисельність безробітного населення (за статтю) у віці 15-70 років в Україні за 2012 - 2013 роки.

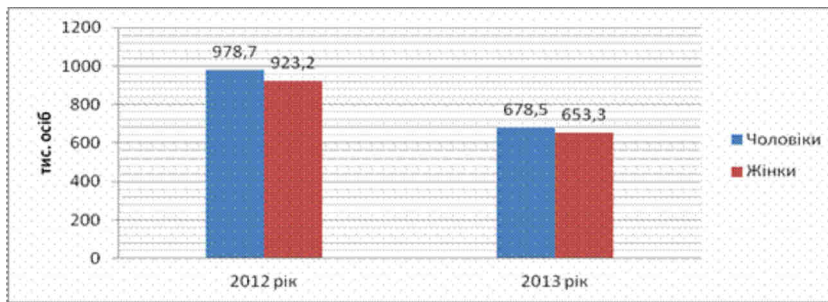

Рисунок 3. Чисельність безробітного населення (за статтю) у віці 15-70 років в Україні за 2012 - 2013 роки

У середньому за 2013 рік чисельність безробітного населення зменшилася на 80,7 тис. осіб і становила 1,6 млн. осіб. Чисельність безробітних чоловіків зменшилася, порівняно з 2012 роком, на 55,5 тис. осіб та становила 923,2 тис. осіб, а чисельність безробітних жінок зменшилася на 25,2 тис. осіб та становила 653,3 тис. осіб [5].

На рисунку 4 представлена питома вага жінок у загальній чисельності безробітного населення в Україні у 2001-2013 роках [5].

Як видно з рисунку 4, питома вага чоловіків у загальній чисельності безробітного населення у 2013 році порівняно з 2001 роком збільшилася на 7,2%, а питома вага жінок у загальній чисельності безробітного населення у 2013 році порівняно з 2001 роком зменшилася на 7,2%. Тобто, в Україні загострились проблеми зростання безробіття серед чоловіків. Чоловіче

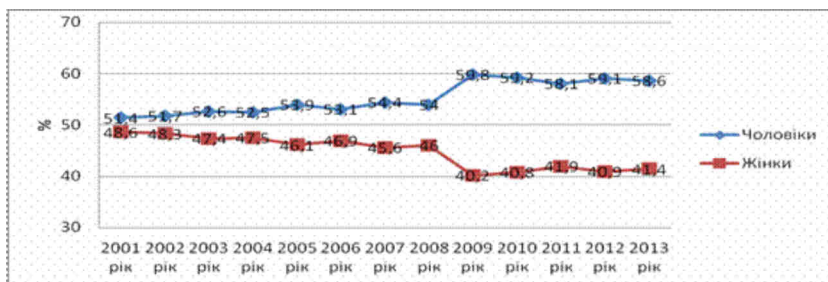

Рисунок 4. Питома вага жінок у загальній чисельності безробітного населення в Україні у 2001-2013 роках

безробіття зростає швидшими темпами, ніж жіноче. Чоловіки йдуть на пенсію на п'ять років пізніше, ніж жінки, хоча тривалість їх життя менша.

Таблиця 1.

Чисельність зареєстрованих безробітних (за статтю), які були охоплені заходами активної політики сприяння зайнятості в Україні у 2012 - 2013 роках

	Чоловіки, (осіб)			Жінки, (осіб)			у %, питома вага жінок у загальній чисельності безробітних	
	2012 р.	2013 р.	у %, 2013 р. до 2012 р.	2012 р.	2013 р.	у %, 2013 р. до 2012 р.	2012 р.	2013 р.
А				1	2	3	4	5
Мали статус безробітного	627 972	740 908	118,0	725 229	796 528	109,8	53,6	51,8
з них:								
Працевлаштовані	229 351	288 663	125,9	174 533	253 276	145,1	43,2	46,7
<i>Рівень працевлаштування, %</i>	36,5	39,0	x	24,1	31,8	x	x	x
<i>в т.ч. шляхом виплати одноразової допомоги по безробіттю</i>	6 223	9 090	146,1	4 935	7 158	145,0	44,2	44,1
Охоплені профорієнтаційними послугами	603 248	713 446	118,3	688 693	756 842	109,9	53,3	51,5
Проходили профнавчання	108 552	114 197	105,2	112 501	102 778	91,4	50,9	47,4
<i>Рівень охоплення безробітних профнавчанням, %</i>	17,3	15,4	x	15,5	12,9	x	x	x
Брали участь в оплачуваних громадських роботах	172 044	117 864	68,5	194 955	112 691	57,8	53,1	48,9
<i>Рівень залучення до громадських робіт, %</i>	27,4	15,9	x	26,9	14,1	x	x	x

Чисельність зареєстрованих безробітних (за статтю), які були охоплені заходами активної політики сприяння зайнятості в Україні у 2012 - 2013 роках, представлена у таблиці 1 [5], з якої видно, що у державній службі зайнятості протягом 2013 року було зареєстровано 1537436 тис. безробітних, з яких жінки становили майже 52%, або 796,5 тис. осіб.

Майже кожна третя жінка та 38% чоловіків, які мали статус безробітного станом на кінець 2013 року, були у віці старше 45 років, до категорії молоді у віці до 35 років належали майже 40% чоловіків та 45% жінок.

За направленням державної служби зайнятості у 2013 році отримали роботу 541,9 тис. безробітних, зокрема 253,3 тис. безробітних жінок та 288,6 тис. безробітних чоловіків. Рівень працевлаштування серед жінок становив -32%, серед чоловіків – 39%.

Як чоловікам, так і жінкам, державною службою зайнятості надаються профінформаційні й профконсультаційні послуги з питань вибору або зміни професії, з урахуванням потреб регіонального ринку праці, та подальшого працевлаштування.

Чисельність безробітних чоловіків, які отримували профорієнтаційні послуги у 2013 році, становила 713,4 тис. осіб, а жінок – 756,8 тис. безробітних.

Для підвищення конкурентоздатності на ринку праці у 2013 році до професійного навчання було залучено 217,0 тис. безробітних, зокрема 102,8 тис. жінок, та 114,2 тис. чоловіків. Рівень охоплення професійним навчанням становив 12,9% та 15,4%, відповідно.

З метою тимчасового працевлаштування та одержання матеріальної підтримки для незайнятих та безробітних громадян місцевими органами влади, разом із службою зайнятості, організовуються оплачувані громадські та інші роботи тимчасового характеру. У 2013 році в них брали участь 230,6 тис. безробітних, з яких жінки становили 48,9%, або 112,7 тисяч. Рівень залучення до громадських робіт серед жінок, становив 14,1%, серед чоловіків – 15,9% [5].

Таким чином, інфраструктура ринку праці може лише частково вирішувати проблеми гендерної нерівності в сфері зайнятості. Українські жінки краще навчаються, ніж чоловіки, їх більшість серед випускників вищих навчальних закладів, але в середньому вони заробляють менше. В цьому випадку служби зайнятості у своїй практиці роботи з клієнтами можуть шляхом профорієнтації, співпраці з роботодавцями сприяти руйнуванню гендерних стереотипів і надавати допомогу в запобіганні гендерної дискримінації при працевлаштуванні.

Висновки. Для того, щоб створити сучасну політико-правову систему, яка б забезпечувала рівні можливості жінок і чоловіків на ринку праці в Україні потрібно:

- забезпечити ефективний механізм реалізації відповідних законодавчих актів;
- розробляти та реалізовувати цільові програми, які повинні бути спрямовані на покращення становища жінок в Україні на регіональному рівні;
- проводити соціологічні дослідження гендерних відносин в Україні;
- підтримувати науково-дослідну роботу, спрямовану на утвердження гендерної рівності;
- стимулювати рівність прав та можливостей жінок і чоловіків у працевлаштуванні, просуванні по службі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці, провадженні підприємницької діяльності, поєднанні трудової діяльності з виконанням сімейних обов'язків;
- проводити дослідження впливу сектора неформальної зайнятості на гендерну рівність;
- забезпечити гідне співвідношення чоловіків і жінок у органах влади та представницьких органах;
- зменшити розрив у рівні оплати праці чоловіків і жінок;
- дотримуватися принципу гендерної рівності під час формування керівного складу підприємств та організацій всіх форм власності.

Досягнення рівності між жінками і чоловіками є важливою передумовою забезпечення стабільного розвитку демократичного суспільства в Україні.

Література.

1. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: "К.І.С.", 2004. – 536 с.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254/96>
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
4. Ракурс. Експерти: Жінки масово піддаються дискримінації у трудовій сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://racurs.ua/521-eksperty-jenschiny-massovo-podvergautsya-diskriminacii-v-trudovoy-sfere>.
5. Офіційний сайт державної служби зайнятості. Статистичний збірник "Ринок праці України - 2013" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>

References.

1. *Osnovi teorii tenderu: Navchal'nij posibnik* [Basic theory of gender: Manual], (2004), "KIS", Kyiv, Ukraine.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254/96> (Accessed August 2014).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (Accessed September 2014).
4. Aspect (2014), "Experts: Women are massively discriminated against in employment", available at: <http://racurs.ua/521-eksperty-jenschiny-massovo-podvergautsya-diskriminacii-v-trudovoy-sfere> (Accessed October 2014).
5. Official site of the State Employment Service (2013), "Statistical Yearbook "The labor market of Ukraine - 2013"", available at: <http://vvv.dcz.gov.ua/control/uk/index> (Accessed September 2014).

Стаття надійшла до редакції 15.11.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"